

A Szegedi Szabadtéri Játékok a 30-as években

Hazánkban az első jelentősebb szabadtéri színházi kísérletek a 20-as években voltak. 1922-ben Mikófaván rendeztek nagyszabású passiójátékokat — külföldi mintára — Fejős Pál irányításával. Budapesten az állatkerti tavon tutajokra épített színpadon mutatták be Szophoklész Oidipusz királyát 1924-ben, Rádai Dénes rendezésében. Még ugyanebben az évben színpadra került a margitszigeti MAC-pályán — nagy apparátussal, ugyancsak a Nemzeti Színház művészeivel, Rékai András és Tiszay Andor rendezésében — Hasenclever: Antigone című drámája. 1926 nyarán az FTC-pályán Hegedüs Tibor rendezésében volt látható Nyári Albert: Szent István című történelmi revüje, a margitszigeti kerti színpadon pedig a Nemzeti Színház társulata 1928-ban mutatta be Goethe: Iphigenia Taurisban című színművét. Márkus László rendezésében pedig a Csongor és Tünde pantomimváltozata került színpadra. Mindezek azonban csak kísérletek voltak, nem honosították meg. A margitszigeti színpadon is — már a szegedi példa hatására — csak 1938-tól állandósultak a szabadtéri előadások, részben az Operaház, részben a Nemzeti Színház közreműködésével.

*

1927. május 11-én a Délmagyarországban érdeklődést keltő cikk jelent meg, amely többek között felveti: „...modern szellemű, a passiójátékokhoz hasonló tömegszínjátás és világsikert aratott darabok bemutatása nem köznapian, mindez jelentheti a vidéki város számára: az idegenforgalom növelését, a magas kulturális életet, és bekapcsolódást a nagyvilág vérkeringésébe.” A cikket Hont Ferenc írta. A szegedi származású fiatalember ez idő tájt Firmin Gémier mellett dolgozott Párizsban. Egy, a közelmúltban megjelent interjúban így emlékezik erre: „A Szegedi Szabadtéri Játékok ötletének sugalmazója és ihletője felejthetetlen mesterem, Firmin Gémier, a modern szabadtéri játékok nagy kezdeményezője volt... 1927-ben részt vehettem mellette a párizsi utcákon megvalósított Munka ünnepe című szabadtéri játékok rendezésében. A vele való beszélgetésekben és az együttes munka közben támadt fel bennem és öltött egyre határozottabb formát a Szegedi Szabadtéri Játékok elképzelése.” Hadd jegyezzük itt meg mindjárt, hogy ebben az időben már — 1920 óta — a salzburgi dóm előtt évente rendszeresen tartottak ünnepi előadásokat. Kiváló költőnk, Juhász Gyula a játékokat, a Jedermann-t és Reinhardt-t méltató cikkében írja: „Mikor jön majd el az az idő, amikor az igazán igazi és csakugyan világraszóló magyar szellem és művészet kultuszára idecsődül hozzánk a világ minden részének mindenféle rendű-rangú Jedermannja?” Ami azonban Juhász Gyulánál még csak valami megfoghatatlan vágy, az Hontnál már majdnem konkrétan megfogalmazott program. Igaz ugyan, hogy az említett 1927-es cikkben még sem a Dóm térről, sem a Tragédiáról — a játékok első korszakának legértékesebb előadásairól — nincs szó. Csupán az igény fogalmazódik meg arra, hogy tenni kell valamit, hogy a városnak ki kell lépnie a tespedtségből. A javaslat különösen két testületben aratott osztatlan sikert: a munkásotthonban, ott is elsősorban a munkásszínjátások körében, és a Szegedi Fialatok Művészeti Kollégiuma néven ismert, haladó szellemű fiatal értelmiségieket és egyetemi hallgatókat magába tömörítő szervezetben. Hont Ferencnek mindkét testülettel szoros kapcsolata volt. Rendszeresen bejárt a munkásotthonba, segítette, támogatta a munkásszínjátásokat, másrészt tagja volt — Erdei Ferenc, Radnóti Míklós, Tolnai Gábor, Ortutay Gyula, Buday György, Baróti Dezső és mások társaságában — a művészeti kollégiumnak. Ez a két erő hathatósan befolyásolta a közvéleményt, de hatástalan maradt a város vezetőire. Egy év múlva a Szegedi Munkaadók Szövetségének ülésén (1928. június 8.)

ismét felvetődött a probléma, de a megoldást nem találták meg, mert „... a város nem pénzt akart kiadni... hanem pénzt akart bevenni az idegenforgalom révén” (Lugosi Döme). Úgy tűnik, a döntésben leginkább érdekeltek csak az üzleti oldalát látták egy ilyen jellegű vállalkozásnak. Magasabb politikai körökben azonban megütötte a füleket a kezdeményezés, nem is elsősorban kulturális, hanem politikai célok megvalósítása érdekében. A Horthy-Magyarország kulturális politikájának ugyanis sarkalatos pontja volt a kultúrfelény hirdetése a környező országok népei felett. S ugyancsak alapvető kérdés volt a keresztény vallási ideológia erősítése, elsődlegességének biztosítása. Kapóra jött hát a javaslat. Igaz persze, hogy az eredeti javaslattevők egészen más célokat szántak a játékoknak. Klebelsberg Kuno miniszter 1929-ben írta: „Most építjük a Szegedi Fogadalmi Templom körül az egyetem arkádos terét. Talán majd itt lehet a salzburgi dóm előtt folyt játékok mintájára népies és művészi passiójátékokat rendezni”. Hont is tollat ragad ismét, hogy a maga koncepcióját védje: „... a Játékok megvalósulása nemcsak az alföldi művészet, hanem az egész magyar színpadi kultúra szempontjából óriási jelentőségűnek ígérkezik... miért ne létesülhetnének ilyen szabadtéri ünnepi játékok itt, Szegeden — ahol valóban minden kellék és körülmény megtalálható, ami az effajta nagyszabású művészi események megrendezéséhez szükséges?” Sietve hozzá is teszi azonban, mintegy válaszként Klebelsberg megfogalmazására: „A Szegedi Ünnepi Játékok nem lehetnek a külföldi látványosságok utánzatai!” A Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium vezetői úgy gondoltak azonban, hogy az új tér lesz a legalkalmasabb arra, hogy az a kereszténynacionalista politika egyik fontos bázisává, katolikus szellemi központtá válhassék. Ebben a szellemben született az első előadás is.

*

A sok-sok vita és cikk hatására a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium 1931. május 4-re bizottságot hívott össze Szegedre, eldönteni, hogy a helyszín alkalmas-e színházi előadások tartására. Ebben a bizottságban azonban nem kaptak helyet azok a haladó erők, amelyek egyáltalán kezdeményezői voltak az ügynek, s melyek valójában színházat akartak itt teremteni. Ez a bizottság kimondta ugyan, hogy a tér kiválóan alkalmas szabadtéri előadások tartására, de sietett azt is megjegyezni, hogy csak vallásos tárgyú művek jöhetnek számításba. A bizottságnak tagja volt Hevesi Sándor is, a kiváló színházi szakember. Ez alkalommal ő is egyetértett a döntéssel, noha korábban ellenezte az egész akciót.

Ilyen előzmények után került sor az első előadásra: 1931. június 13-án mutatták be Voinovich Géza: Magyar Passió című művét, Hevesi Sándor rendezésében. Az előadás a Nemzeti Színház 1931. márciusi bemutatójának adaptálása volt, a Nemzeti Színház művészeivel, technikai felszerelésével és anyagi kockázatával. A város mindössze annyit vállalt, hogy — a katonaság segítségével — megépítteti a tribünt. Ezek az előadások — mindössze háromszor került színre a Passió, s érdekessége, hogy ebből is kettő délután, mesterséges világítás nélkül — mindenképpen a front-áttörést jelentették, mert bizonyították, s megcsillantották a további lehetőségeket. Az eseménynek óriási volt a sajtóvisszhangja. Maga Hevesi is elégedett, a sikert úgy könyveli el, hogy az a tér „szerencsés akusztikájának köszönhető, amely sok zárt színházi helyiséget megsejényít”. Teljesen elégedett Klebelsberg is, s a város polgármesteréhez írt köszönő leveléből ismét kitetszik a hivatalos körök által megfogalmazott cél: „A Szegedi Ünnepi Játékok befejezése után — úgy érzem — teljes tárgyilagossággal megállapítható, hogy a szabadtéri játékok bevezetésére irányuló első kísérlet teljes sikerrel végződött. A Nemzeti Színház személyzete Voinovich Gézának kitűnő művét: a Magyar Passiót oly tökéletes előadásban hozta színre, hogy művészi és vallásos szempontból egyaránt felejthetetlen élmény volt.”

Az első próbálkozás sikere már szinte szükségszerűen követelte a folytatást. Igen ám, de hogyan, kikkel, milyen anyagi erőforrásokból? — Mind nyitott kérdések. De nyitott kérdés az is, hogy milyen mű adható elő. Pásztor József, a Dél-magyarország felelős szerkesztője ugyan elég határozottan utalt erre még a Passió

bemutatása előtt: „... a nemzeti irodalomnak és kultúrának még soha de soha nem tettek olyan szolgálatot, mint amilyen az lenne, ha Az ember tragédiáját adnák elő, lehetőleg Reinhardt rendezésében”. Nem kétséges, hogy Pásztor cikkét Hont és a Szegedi Fiatalok sugalmazták. Mondanunk sem kell, hogy óriási volt az ellentábor felháborodása. Különösen az egyház tiltakozott, de — érdekes módon — Hevesi sem értett egyet az elgondolással. Ezt írja: „... a templom elé csak misztikum való, vagy olyan nemzeti színjáték, amelynek gyökerei is lenyúlnak a vallási érzésbe, vagy ahol a nemzeti érzés felmagasodik a vallás csúcsáig, amelynek eleven, valószínűs, szíveket megejtő szimbóluma a templom”. Ma természetesen könnyű ezt az állásfoglalást megcáfolni. Nem volt azonban ilyen egyszerű a maga korában. Hevesi, a korszak egyik legkiválóbb színházi szakembere, első számú tekintélye volt. Abból indult ki — s a salzburgi példa is azt sugalmazta —, hogy a dóm jelenléte determinálja a lehetőségeket. A Tragédia előadásának tervét különben szcenikailag is megoldhatatlannak tartotta. Már-már úgy tűnt, hogy a vállalkozás az első kísérlet után megfeneklett. A hivatalos város nem nyilatkozott, sem mellette, sem ellene. A minisztérium pedig semmiképp nem szándékozott az ügyet sorosan kezébe tartani. A közvélemény azonban — a haladó erők befolyására — állandóan napirenden tartja a játékok folytatását. Felmerülhet a kérdés, vajon miért javasolhatták a Tragédia Reinhardt-rendezését? Úgy véljük, mindenekelőtt taktikai okokból. Reinhardt világtekintély volt, s ha egy felkérésre igent mond, nehéz lenne megakadályozni a kivitelezést. A neves rendező ugyan kitért az ajánlat elől, de a taktikai húzás mégis jónak bizonyult, mert megerősítette a Tragédia-pártiakat: „Ismerem jól Az ember tragédiáját, sokat foglalkoztam vele. Volt idő, amikor komolyan gondoltam arra, hogy megrendezem. Én nem szabadtéri előadásban akartam színrehozni Madách remekét, hanem egyik berlini színházamban... Szabadtéri előadásra Az ember tragédiája kiválóan alkalmas. Gyönyörű dolgot lehet vele csinálni! Bármennyire megtisztelő lenne is rámnézve Szeged város ajánlata, hogy én rendezzem az előadást, ezt nem vállalhatom. Elvégre hét színházam van Berlinben, szerződések kötnek Londonhoz, Rigához, Stockholmhoz... Nem utolsó sorban Salzburghoz... Azt azonban üzenem Szegednek: minden körülmények között csinálja meg a dolgot. Ha Szeged ezt jól megcsinálja, akkor világhírűvé válik, és nevét ismerni fogja az egész világ”. Túlzóak ugyan az utolsó mondatok, az sem kizárt, hogy a neves rendező nyilatkozatát egy kicsit az újságíró is megtoldotta. Az egész nyilatkozat azonban egy lépéssel előbbre vitte az ügyet. Már csak azt kellett eldönteni, hogy ki finanszírozza a vállalkozást. Kétéves huzavona következett. A hivatalos körök elzárkóztak, sőt megtadtak minden anyagi és technikai támogatást.

1932-ben tehát csendes maradt a Dóm tér, legalábbis mint színház. Mert Magyar szentek címmel az egyház rendezésében egy életképsorozat volt látható, melynek azonban semmi köze a színházhoz. Tervezték ugyan — Hevesi javaslatára — a Jedermann „magyarosított” bemutatását, de a vállalkozásból nem lett semmi. Az a lelkes gárda azonban, amely kezdeményezője volt az ügynek, minden elutasítás és támogatás hiányának ellenére sem mondott le a kísérletezésről, természetesen lényegesen szerényebb keretek között. A Tisza-parti várrom előtt összeácsolt színpadon Offenbach Szép Heléna című daljátékát mutatták be, s Hont a Tragédia bemutatására is készült, tervét a múzeum lépcsős előterén akarta formába önteni. Ez az elgondolás végül azon bukott meg, hogy a Nemzeti Színház megtagadta a jelmezek kölcsönadását.

Lényeges előrehaladást az jelentett, hogy a két szegedi laptársaság, a Délmagyarország és a Szegedi Friss Újság kiadóvállalatai megszervezték az intéző bizottságot, vállalták az anyagi kockázatot. „Van szerencsénk bejelenteni, hogy a Délmagyarország és a Szegedi Friss Újság augusztus első napjaiban, lehetőleg havi-búcsú napján, továbbá az előtte való és következő napokon, a Templom téren szabadtéri előadásokat akarnak rendezni. Tervbe van véve Kodály: Psalmus Hungaricusának és Madách: Az ember tragédiájának az előadása. Azonkívül magyar népszokások és néptáncok bemutatását tervezzük” — olvasható az intéző bizottságnak a polgármesterhez eljuttatott beadványában. A sajtó és a közvélemény erős nyomá-

sára a város vezető testületei végül feladták semlegességüket, a játékok mellé álltak, s csekély — mindössze 5000 pengős — anyagi támogatást is megszavaztak. A fellelhető dokumentumok alapján világosan látszik, hogy az ünnepi hetek megrendezése társadalmi üggyé vált, csak széles körű összefogás eredményeként indulhatott meg a gyakorlati előkészítés. Az intéző bizottság a Tragédia rendezését Hont Ferencre bízta. Előbb azonban a játékok főrendezőjének Gémierért kérték fel, aki betegsége miatt a tényleges irányítást, a személyes jelenlétet nem tudta vállalni, de a tiszteletbeli főrendezőséget igen, s ebben a minőségében szívesen adott tanácsokat Hont Ferencnek.

1933. augusztus 26-án, több évi kitartó küzdelem, s némi taktikai fogás után végre másorra került Madách: Az ember tragédiája című drámai költeménye. Lehotay Árpád (Ádám), Tőkés Anna (Éva) és Táray Ferenc (Lucifer) főszereplésével. A díszleteket Buday György grafikusművész, a kiváló fametsző tervezte.

Hont rendezői elgondolását azoknak a tapasztalatoknak a felhasználásával alakította ki, amelyeket részben Gémier, részben pedig Reinhardt mellett szerzett. A hely meghatározó jellege és a példák is arra ösztönözték, hogy Madách remekét misztériumnak fogja fel. Ebben a felfogásban Lucifer egyértelműen gonosz, egyetlen célja van, amiért kitartóan küzd: az ember megrontása, hitének, bizakodásának felmorzsolása. „... a műnek egyértelműen misztériumjátékként való felfogása Ádámban a hősit, az új és új küzdelemre szóló akaratot bénítja meg; Ádámban még a transzcendens felé való törekvés is elhal, s csupán a kegyetlen isten által rendezett sötét misztériumú játékká válik a mű” (Németh István). — Azaz: Ádám a végzeterejű transzcendens hatalmak játékszerévé lesz. Ma már szinte érthetetlen, miért hagyta ki a rendező a második Kepler-jelenetet és az úrjelenetet. Más helyeken pedig — feltehetően szintén egyházi kívánalmak alapján, elvégre templom előtt vagyunk — különösen a római és párizsi színben, „finomította” Madách szövegét.

Hont Ferenc elgondolását rendkívül egyszerű eszközökkel valósította meg. Két-sikű színpadot terveztetett, s kihasználta a neoromán templom teljes homlokzatát. Olykor pedig — ha a jelenet úgy kívánta — egy kocsin mozgó vetítővásznat toltak be, erre vetítették Buday rajzait. Ezen az egyszerű színpadon viszont nagy tömeget, olykor 300 statisztát is mozgatott, s újításként hatott, hogy táncbetéteket is alkalmazott, Szentpál Olga koreográfiájával.

A korabeli kritika egyértelműen elismerte az előadás fontosságát, a szabadtéri rendezés úttörő jelentőségét. „Hont Ferenc rendezése bizonyosságot adott a Tragédia szabadtéri lehetőségeiről. Azzal is, amit adott, de méginkább azzal, amit nem hozott... Igaz, hogy Madách remekművének nagyszerű és intim hatásai, költői szépsége kevésbé érvényesül a szabadtéri színpadon, azonban egészen bizonyos, hogy a drámai költemény nagy, szinte emberfölötti értékei csak efféle szabadtéri színpadon érvényesülhetnek teljes grandiozitásukban” — írta Mohácsi Jenő.

Bár a siker jelentős és sokat ígérő volt, a rendező bizottság a következő évben mégis mellőzte Hontot. Most is a Tragédiát tűzték másorra — egyelőre más elképzelés szinte nem is volt —, s a rendezésre Bánffy Miklóst kérték fel. Ez a rendkívül ellentmondásos gróf, a színházi és — nyugodtan mondhatjuk — a politikai élet érdekes egyénisége úgy kezdte szegedi rendezését, hogy két nagyon tehetséges fiatal vett maga mellé: Nádasy Kálmánt és ifj. Oláh Gusztávot. Bánffynak egészen más véleménye volt a műről mint Hontnak. Nem is vette figyelembe az előző évi rendezés tapasztalatait. Elveti a díszletek jelzészzerű alkalmazását is. Attrakciót akar. Bonyolult, nyolcsikű színpadot épített, vetített háttérrel alkalmaz, és mindenben arra törekszik, hogy az álomképek látomásszerűségét vizuális hatásokban bontsa ki. Konceptiójának vitathatóságára a korabeli kritika is felhívta a figyelmet. Schöpflin Aladár jegyzi meg: „... figyelmeztetni kívánok két sarkalatos kérdésre, amelynek megoldásától függ, hogy a szabadtéri játékok mostani divatja csak idegenforgalmi attrakció marad-e, vagy új közlési formájává válik a színpadművészetnek. Az első kérdés: hogyan viszonylik ez az eddigi legjobb előadás (mármint Bánffy rendezése) Madách művéhez és a benne kifejtett szellemhez? Közlebb hozta-e a költő szellemét a nézőkhöz? Alkalmasak-e a mű lényegének eddiginél

tökéletesebb megszólaltatására?” Olyan kérdések ezek, amelyek gyakran elhangzanak ma is, s nem is alaptalanul. Ez az első felvetés azonban, mint a kérdésre adott válasz is tükrözi, különösen indokolt volt: „Az auditív elemeket háttérbe kényszerítik a vizuálisak. Ezért van a szegedi előadáson csak a nagy tömegeket mozgató jeleneteknek igazi hatásuk. A mű lelkét kifejtő intimebb részletek sokkal kevésbé hatnak...”

Az 1935-ös esztendő újabb fontos állomása e nyári színháznak. Egyre inkább kialakult az a meggyőződés, hogy önmagában a Tragédia nem elég ahhoz, hogy a Játékok nagy nemzetközi vonzerőhöz is jusson. Márpedig — fellelkesülve a hazai idegenforgalom megélénkülésén — mindenképpen ez a cél lebegett azok szeme előtt, akik ennek az akciónak a sikerétől várták a város hírének-nevének öregbítését, nem utolsó sorban a kereskedelem, a vendéglátás, a forgalom megélénkülését. A zene az az internacionális nyelv, amely lehetőséget adhat a gyors előretérésre. Így merült fel az a gondolat, hogy operaelőadást is kell tartani a Dóm téren, s hamarosan megszületett a konkrét terv is: Mascagni: A parasztbecsület című operája kerüljön színre, a milánói Scala művészeivel, lehetőleg a szerző vezénylese mellett. A hír gyorsan elterjedt, s mindenki nagy várakozással tekintett a nyár elé. Ennek a meghívásnak azonban volt egy burkolt politikai célja is: „Egy pillanatig sem kétséges, hogy Mascagni szegedi meghívásával és A parasztbecsület színrehozásával a hivatalos körök politikai célt véltek elérni, és a fasiszta alapokon nyugvó hivatalos olasz—magyar kapcsolatokat kívánták elősegíteni. Az akkori olasz külügyminiszter e barátság fejlesztésére hivatkozással tett lépéseket Mascagninál is, hogy utazzék Szegedre.”

Szerencsére ezt a szándékot a nagyszerű előadás feledtette. A siker óriási volt, szinte megbabonázta a közönséget. A korabeli kritikák nagy lelkesedéssel méltatják az augusztus 10-i bemutatót, egyaránt felső fokozaton beszélnek a szerző-dirigensről, s a vendégénekesekről: Giuseppina Cobelli: Santuzza-; Nino Bertelli: Alfio-; és Apollo Granforte: Turiddu-alakításáról. Az előadás egyúttal bizonyíték is volt amellett, hogy a tér akusztikája kiválóan alkalmas operaelőadások tartására is. Maga Mascagni lelkesen beszélt erről: „Nagyon meleg érzéssel tettem le a karmesteri pálcát művem előadása után. Egész este éreztem, hogy itt megértésre találok... az összehatás, úgy érzem, teljes volt.” „...A Dóm tér akusztikája és helyzete oly pompás, hogy Szeged egész jövőjét innen fogja nyerni. Minden évben meg kell rendezni a Szabadtéri Játékokat, és minden évben tökéletesebbet és nagyszerűbbet kell nyújtani”. Természetesen túlzó és túlságosan udvarias ez a nyilatkozat. Mégis olyan, amelyet szívesen idézünk, sőt, szinte kívülről tudunk, mert segíthet céljaink elérésében. Nem vitás, hogy ez a nyilatkozat komoly lendületet adott a következő évek programjának kialakításához.

Óriási volt a visszhangja, nemcsak itthon, hanem külföldön is. De óriási volt a deficit is. Egyre nyilvánvalóbbá vált, hogy az intézmény fenntartása magánvállalkozásként már nem lehetséges. Persze a deficit okot szolgáltatott arra is, hogy ismét meginduljanak a vádaskodások, kétségbe vonva az intéző bizottság „önztlenségét”. Ennek azután olyan következményei lettek, hogy még 1936 márciusában is kétséges volt a Játékok folytatása, elsősorban anyagi okok miatt, de teljes volt a bizonytalanság a programot illetően is.

A tanács végül úgy döntött — Pálffy polgármester javaslatára, aki az előző intéző bizottságnak is tagja volt —, hogy házi kezelésbe veszi a játékok ügyét. Létrehozták az adminisztratív irodát, amely közvetlenül a polgármesteri hivatal alá volt rendelve. Művészeti vezetőnek pedig az egykori szegedi színigazgatót, Janovics Jenőt kérték fel, miután eredménytelen tárgyalásokat folytattak dr. Németh Antallal és Márkus Lászlóval. Az új bizottságban már a kezdet kezdetén sok vita alakult ki a leendő műsorról. „Szegednek továbbra is ragaszkodni kell Az ember tragédiájához, mely kiaknázatlan bányája a rendezői elgondolásoknak és éppen ezért mindig újszerű érdekességet nyújt” — írja Janovics.

Janovics rendezése azonban nem sokkal különbözött a Bánffy-féle előadásoktól. Sőt, annak nyolcsikú, bonyolult színpadát használta fel. Erdeme elsősorban az,

hogy pergőbbé, folyamatosabbá tette az előadást, az egyes képek közötti átdíszletelést okos ötletekkel gyorsította.

Ebben az évben mutatták be először — s ezt követően mint a Tragédia, e mű is a Játékok állandó programja lett — Herczeg Ferenc Bizánc című drámáját. A Bizánc messze kimagaslik az életműből. Éles kritikával mutatja be a feudális Bizánc uralkodó osztályának romlottságát, züllöttségét, amely eleve lehetetlenné teszi Konstantin császár erőfeszítését a város megmentésére. Olyan lehetőséget is megcsillant — a nép felkelése, elszánt harca még megmenthetné a birodalmat —, amelytől maga az író is megretten. A mű előadása azonban még azokat a lehetőségeket sem használta ki, amelyek a drámában adottak voltak. A külsőségekre koncentrált a rendező, s nagy záróképével tompította a drámai feszültséget: a hatalmas tömeg a templomba vonul, Isten kezébe adja a hajdani fényes birodalom sorsát, s ezzel a tényleges küzdelem minden lehetőségéről lemond.

Ugyancsak ez az év indította útjára — Janovics javaslatára — Kacsóh János vitéz című daljátékának szabadtéri előadásait.

1937-ben — a több éves mellőzés után — ismét Hont Ferenc kapott megbízást a Tragédia rendezésére. Bátran szakított az eddigi Tragédia-rendezésekkel, levonta a szükséges tanulságot a Bánffy-féle koncepcióból, de átértékelte saját korábbi rendezését is. Abból indult ki mindenekelőtt, hogy az álomképek nem valóságos történelmi eseményeket, hanem az események kritikáját fogalmazzák meg. Különös szerepet szánt a tömegnek: a tömeg történelemformáló szerepének hangsúlyozására törekedett, s e törekvése maradéktalanul megvalósult a párizsi szín nagy forradalmi jelenetében, de a londoni vásári kavargásban is. Ez a törekvés szülte azt az ötletet, hogy az egyes képek között a színpad két külső szélén dolgozó tömegek jelenjenek meg, hol mint rabszolgák, hol mint földművesek vagy gyári munkások, szimbolizálva a tömegek küzdelmét és harcát.

A következő évben is műsoron volt természetesen a Tragédia — ezúttal Kiss Ferenc rendezésében, ő alakította Lucifert is —, a Bizánc, új drámai bemutatóként pedig Újházi György: István király népe című műve. Nem ezek fémjelezték azonban az évadot, hanem — mint már utaltunk rá — a zenés művek előadásai.

Nádasdy Kálmán rendezésében mutatták be Kodály népszerű daljátékát, a Hány Jánost. Mind a kritika, mind a közönség nagy tetszéssel fogadta a bemutatót. Az igazán nagy esemény azonban Puccini Turandot című operájának bemutatása volt, ugyancsak Nádasdy rendezésében, Fülöp Zoltán díszleteivel. Az egykori kritikák egyöntetű elismeréssel szólnak a mű színpadra állításának kitűnő munkájáról. Különösen a színpadépítés harmóniáját emelik ki, mind a valóságos építkezést, mind a hatalmas statisztéria mesterei mozgatóját.

Volt az évadnak még egy jelentős zenei eseménye: ünnepi hangversenyt rendeztek Kodály Zoltán műveiből. Műsoron a Psalmus Hungaricus, a Te Deum, és a Jézus és a kufárok című művek szerepeltek, a Budapesti Filharmonikusok Zenekarát és az Operaház kórusát maga a szerző vezényelte. Hol van már ez a program az eredeti „hivatalos” állásponttól!

Ezek ismeretében úgy tűnhet, végre olajozottan megy minden, a siker, a hírnév biztosítéka a továbblépésnek. Igaz, e látszatok mellett egy komoly probléma is fel-lelhető: az operaelőadások jegyeit olyan mértékben megemelték — 24 pengő volt a legmagasabb helyár —, hogy a dolgozó tömegeket eleve kizárták a látogatók sorából. A nagyobb aggodalomra azonban az adott okot, hogy a politikai légkör már rendkívül feszült volt.

A város lemondott arról, hogy 1939-ben a Játékok gazdája legyen, de hosszas vita után mégis hozzájárult az ünnepi játékokat rendező kft. megalakításához, s némi anyagi támogatást is biztosított. A kft. megalakítását, s egyben természetesen az ünnepi hetek rendezését ezúttal is a Délmagyarország szerkesztősége és kiadó-hivatala szorgalmazta leginkább, mint az előző években. Így hát a rendezők nagyszabású, az előző évihez hasonlóan gazdag programot terveztek. A már hagyományosnak tekinthető előadások — a Tragédia, a Bizánc — mellé felújításként felvették Voinovich: Magyar Passióját; a Turandotot, s új bemutatóként Verdi: Aidá-

ját. Az operát nagy apparátussal — és nagy hozzáértéssel — állította színpadra Nádasy Kálmán rendező és Ferencsik János karmester.

Nem sokkal az 1939. évi játékok befejezése után az emberiséget azonban egy másfajta dráma kötötte le. Kirobbant a második világháború. A Dóm téren húsz évre kihunytak a színházi fények.

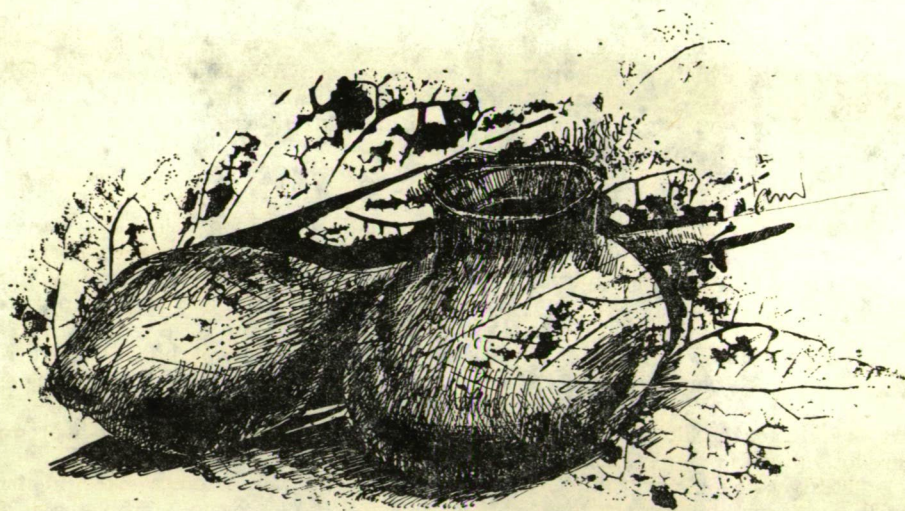
Szerkesztői asztal

Az Írószövetség Költői Szakosztálya rendszeresen bemutatja az elsőkötetes költőket. Baka István nemrég megjelent Magdolna-zápor című könyvéről Pete György beszélt, a versekből Fodor Tamás olvasott fel.

*

Az újvidéki Hungarológiai Intézet gondozásában jelent meg a *Gombosi népballa-*

dák című kötet (Kovács Iлона gyűjtése), valamint Káich Katalin munkája, *A zombori magyar színművészet története és repertórium 1825—1918*. Az intézet bibliográfiai füzetének új darabját (A jugoszláviai magyar irodalom 1972. évi bibliográfiája) Pastyik László készítette el. Fontos tanulmányok olvashatók a Hungarológiai Intézet *Tudományos Közleményei* 21. számában a két világháború közötti időszak két legjelentősebb folyóiratáról, a *Kalangyáról* és a *Hídről*.

OLVASÓINKHOZ!

Gyakorta kapunk olyan leveleket, amelyek azt panaszolják, hogy lapunkat a megjelenés után néhány nappal már hiába keresik az érdeklődők a hírlapárusoknál. Példányszámunkat jelentősen emelni nem tudjuk. Azok a kedves olvasóink azonban, akik állandó vásárlói folyóiratunknak, előfizetéssel biztosíthatják, hogy a Tiszatáj a hónap első napjaiban kezükbe kerüljön.

E számunkhoz előfizetési csekklapot mellékelünk. Az új előfizetőknek (az ügyintézésről, a befizetés idejétől függően) áprilisi vagy májusi számunkat már házhoz szállítja a posta.